

KERKBEZOEK

Door Abe van der Werff

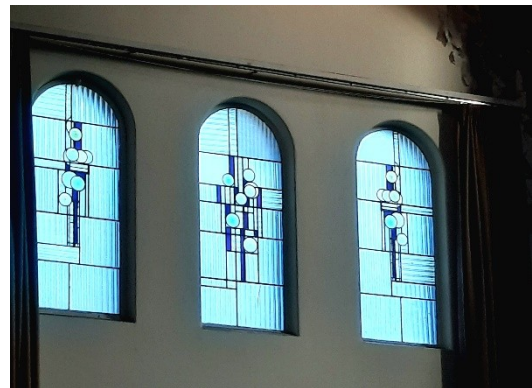
We mochten op 29 november nog één keer een blik werpen in de kerk op de hoek van de Loosduinsekade en Zuiderparklaan. Dit is het kerkgebouw dat omwoners niet willen missen en daarom de strijd aanbonden met – ja, met wie eigenlijk allemaal? Het neo-liberale denken heeft de gemeente Den Haag niet onberoerd gelaten. Heeft een gebouw geen functie meer? Slopen en nieuwbouwen, dat is voor iedereen en zeker voor de economie goed! In die sfeer waren sloop- en bouwvergunningen eenvoudiger te verkrijgen dan de herschepping tot iets nieuws.

We belijden vandaag dat we circulair met de materie behoren om te gaan. Maar wat een inspanning is nodig om die houding tot algemeen goed te verheffen. En het is zeer de vraag of we hiermee wel voortgang maken. De hardnekkigheid bijvoorbeeld om het vroegere ministeriegebouw van Sociale Zaken te slopen. Technisch gezien een gebouw in uitstekende staat, inhoudelijk gezien met een verrassende keur aan nieuwe gebruiksmogelijkheden en dat alles in een schitterende architectuur. Een cultuur-historisch monument, zij het dat ditmaal niet alleen het monument het onderwerp hoeft te zijn maar vooral zijn rijk gevarieerde toepassingen. Dat ligt bij de Valkenboskerk anders. Sinds 1924 worden in deze kerk geen diensten meer gehouden. Zijn architectuur rechtvaardigt geen ereplaats maar is toch belangrijk door zijn kenmerkende positie in de stedelijkheid. Hier gaat het de bewoners om het behoud van een scherp omljnd gebouw dat een onmisbaar

deel uitmaakt van de wijk. Je oriënteert je erop en je kan je er ook mee identificeren. Een kostbaar bezit!
Is het de roepende in de woestijn die tegen de sloopwoede bezwaar maakt? Zijn alle argumenten enkel op een circulaire economie gebaseerd of daalde ook het besef dat cultuur op de lange termijn wel eens belangrijker kan worden dan geld?

Rupert van Heijningen leidde in; zijn oud-oom B. van Heijningen heeft als architect deze kerk eind jaren twintig ontworpen. Daarna sprekers die betrokken waren bij de redding van het gebouw en de herbestemming tot 36 woningen. Geweldige prestaties leverden zij om zover als vandaag te komen. Maar een zekere triestheid overviel mij tijdens hun verhalen. We stonden daar in die leeg gehaalde ruimte maar een beetje te koekeloeren. Je hebt geen enkel houvast om je met het bestaande te identificeren. Niets ademde meer spiritualiteit uit. De kerkraden misschien nog een beetje? Juist die ramen waren verrassend tegengesteld aan de kerkelijke traditie: geen gebrandschilderde glazen, geen overdadige kleurbeleving door roden en blauwen, maar met helder glas een kale verwijzing naar de Stijlbeweging. De rondjes in de figuratie waren afkomstig uit flessenbodems. Leuk zo'n detail uit een voorbije tijd. Het leverde helaas niet een echt boeiend beeld op, maar riep wel de vraag op waarom dit thema werd gekozen en als moderniteit in deze gereformeerde gemeente geaccepteerd. Hoe kreeg de architect dit toen voor elkaar?

De oud-oom van Rupert van Heijningen had nog iets tegendraads gedaan. Hij ontwierp een kansel uit samengestelde ronde vormen, bekleed met witte mozaïek en een klein beetje kleur. Een vreemd lichaam is het nu geworden in die holle, koude ruimte. Het accentueert de akelige leegte met de impliciete boodschap dat, wat er voor in de plaats komt, niet tot het eigenlijke van het gebouw is te rekenen. Rupert probeerde ons nog geestrijke boodschappen te geven met de bede: red deze kansel!

Studio Schaeffer is de architect van het nieuwe wonen in dit kerkgebouw. De ontwerper stond voor heel lastige opgaven. Een kerkgebouw dient tot godsdienstoefening en als woning voor God - maar ja, dat is toch iets anders dan wonen door mensen. Het naar binnen gerichte moet nu plaats maken voor lucht en licht en verbinding met buiten. Er was dringend antwoord nodig op de vraag waar parkeer ik mijn auto? Het karakter van gevels is onvermijdelijk geweld aangedaan ook al blijven de twee hoofdingangen en tal van details behouden. Alleen de toren van 30 meter hoog is gaaf overeind gebleven en zijn markante eigenschap vonden bewoners het belangrijkste. Het werd echter een merkwaardig samengaan, de toren en een feitelijk kolossaal woongebouw, dat aan de achterzijde zelfs nog een flinke uitbreiding kreeg. Het ritme van de bouwdelen is verstoord en de nieuwe geleding van de massa geeft aan dit gebouw een oneigenlijke

schaalverhouding. Wat je overhoudt is een architectuur die tijd nodig heeft om – uiteindelijk zonder herinnering aan vroeger - zich meer één met de omgeving te maken. Een bijzondere ervaring voor ons, voorbijgangers. Dit zet aan tot denken hoe we op deze weg verder kunnen gaan. Tegelijk besef je dat hier moedig is gewerkt aan het divers houden van onze woonomgeving, met ruimtelijke oplossingen voor betrekkelijk bescheiden prijzen. Ontwikkelaar 070 Vastgoed heeft echt zijn nek uitgestoken en verdient dan ook niets dan lof.

Toch lag voor dit kerkgebouw eerst een nog aantrekkelijker architectonische oplossing voor handen. Rupert van Heijningen begeleidde een aantal jaren geleden al het Comité tot Behoud. Hij kreeg van de gemeenteraad de kans om aan te tonen dat het gebouw te behouden was. Ontwikkelaar

Steenvlinder (NB van voormalig wethouder Norder) heeft toen een architect een ontwerp laten maken. De ramen bleven gedeeltelijk gehandhaafd en die aardige kleine ramen kwamen terug in de appartementen. De woningen werden bereikbaar via het trappenhuis en er bleef een centrale as met een vide tot aan de nok met de karakteristieke kleurige nokbalken. Aan het eind van de centrale as stond het preekgestoelte. Dat was veel creatiever - maar de PKN (Protestantse gemeente) was erg verbitterd dat het Comité de verkoop voor sloop had gedwarsboomd. De rentmeester sprak toen uit: "Aan wie we het ook gunnen, nooit aan Steenvlinder want die heeft een plan gemaakt zonder enig recht." Er volgden toen nog heel wat schermutselingen om tot de oplossing van vandaag te komen.

Foto's: Abe van der Werff, fotomontage: Studio Schaeffer